

Zwaluwen

Linda Polman

Wie in de jaren tachtig geloofde dat ieder moment de Russen konden komen, kreeg in de jaren negentig gelijk. Weliswaar stortte de Sovjet-Unie ineen en hield het Rode Leger op te bestaan, maar Russische luchtmachtpiloten maakten een doorstart als *avia-biznesmeny*, op de internationale vrije markt te charteren vrachtvervoerders. Voor schrootprijzen kochten ze de door het Russische leger afgedankte Il-76's en Antonovs op en migreerden ermee over de continenten. Met gieren worden ze wel vergeleken, cirkels trekkend boven Afrikaanse, Aziatische en Midden-Amerikaanse ramp- en oorlogsgebieden, om naar beneden te duiken als er geld te verdienen valt met het vervoer van bloeddiamanten, wapens of voedselhulp. De Amerikaanse piloten die de logistieke markt van en naar ontwikkelingslanden tot de jaren negentig in handen hadden – mythische vliegeniers met namen als Earthquake McGoon, Showershoes Wilson en Non-Sched Fred – hadden het nakijken: de Russische piloten zijn veel goedkoper dan zij en kaapten alle vervoerscontracten, van de UNITA in Angola, Charles Taylor in Liberia, Mobutu in Zaïre, rijke humanitaire organisaties en de Verenigde Naties voor hun neuzen weg. Nu hebben ze zo'n beetje het monopolie in de branche. In het post-oorlogse Sierra Leone vervoerden Russische helikopterpiloten blauwhelmen van basis naar basis. En een enkele journalist. Ik stapte in bij Anatoli en Igor uit Minsk, Kaukasische knoerten zonder talenkennis. Ze konden in het Engels 'Helicopter is full', 'You sit here', 'You sit there' en 'Roger and out' zeggen en verder niks. Een cassaveveld net buiten de VN-enclave Port Loko diende als heliport. Anatoli en Igor stonden op het punt op te stijgen, toen een stoffige Toyota pick-up truck kwam aanraken vanachter de Nigeriaanse VN-legertenten verderop. Met piepende remmen bracht de chauffeur het voertuig zowat in de heli tot stilstand. In de achterbak zag ik vier door elkaar geschudde militairen liggen. Bloederige zwachtels waren slordig om gewonde ledematen geknoopt. 'To hospital Freetown', beval de Nigeriaanse commandant die de Toyota bestuurde. Hij had kennelijk ervaring met de taalschat van

Russische piloten en hield het simpel. Aanvankelijk reageerden Anatoli en Igor niet: ze starden naar de glimmend zwarte wangen van de Nigeriaan, die met rituele littekens waren versierd, stootten elkaar aan, staken duimen op en lachten smakelijk. Daarna smeten ze alle bagage van boord zó het cassaveveld in en lieten de gewonden neervlijen op de vrijgekomen plekken op de vloer, tussen de laarzen van de 21 passagiers die op twee lange banken tegenover elkaar zaten: blauwhelmen uit India, Bangladesh en Kenia en militaire VN-waarnemers uit Jordanië en Rusland.

Vijftig kilometer buiten de hoofdstad Freetown een knal en een zwiep alsof we van een reus een linkse directe incasseerden. Vervolgens een zwiep zover naar rechts dat we even op onze zij verder vlogen, gevolgd door een val die voelde alsof we met 200 kilometer per uur over de treden van een steile trap naar beneden bonkten. Alles schudde, ook mijn ogen in hun kassen. Met een dreun raakten we de grond. We sprongen overeind en verdrongen elkaar om als eerste buiten te staan. Op weg naar het gat van de deur zag ik Igor en Anatoli in de cockpit. Ze kenden nóg een buitenlands woordje: 'Mayday!' spraken ze kalmpjes in een handmicrofoon. Terwijl de passagiers plat op hun buiken achter struiken dekking tegen eventuele Sierra-Leoonse rebellen zochten, hesen Anatoli en Igor zich via een raampje het dak van de helikopter op. Daar barstten ze weer uit in vrolijk gelach. Twee van de vier rotoren waren afgebroken. Ze riepen iets naar de Russische VN-waarnemer. 'Botsing', vertaalde deze voor ons. 'Met een passagiersvliegtuigje van West Coast Airlines.' Vantussen de rotorrestanten staken Igor en Anatoli hun duimen naar ons op en ontstaken een sigaretje. Het West Coast-vliegtuigje waarmee we in botsing waren gekomen haalde het terug naar Freetown. Daar werd het door het dagblad *Sierra News* gefotografeerd. De staart van het toestel lag eraf. Het wrak zou nog jaren naast de landingsbaan staan. 'Ramp voorkomen door goddelijke interventie', schreef *Sierra News* over ons avontuur. Ik wist beter: ramp voorkomen door onverstoorbare Russische zwaluwen. ■